

ALS *de* WIND
DRAAIT

HANS DE PUTTER

Als de wind draait

Van Hans du Plessis verscheen eerder bij Uitgeverij
Mozaïek:

Op weg naar Schuilhoek

Hans du Plessis

Als de wind draait

Vertaald door Bert Aquarius

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 9691 0
NUR 342

Vertaling: Bert Aquarius
Ontwerp omslag: Studio Jan de Boer
Omslagbeeld: Mark Owen / Trevillion Images
Lay-out en dtp: Gerard de Groot

Eerder verschenen bij Tafelberg, een imprint van NB Uitgewers, Kaapstad,
Zuid-Afrika, onder de titel *As die wind kom draai*.

Oorspronkelijke uitgave © 2013 Hans du Plessis
Nederlandstalige uitgave © 2016 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

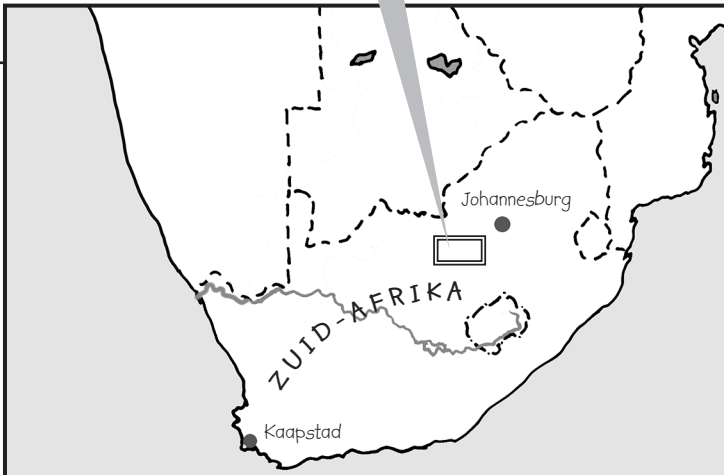
www.uitgeverijmozaiek.nl

Voor mijn kleinkinderen:
Julianne, Adelay, Lisa, Hanlu, Christine, Karla en Wian

Potchefstroomstreek 1844

Tussen haakjes staan de huidige plaatsnamen.

Proloog

Donderdag 22 augustus 1844

Lourens Rasmus Botha kan zich pas ontspannen als hij de oostelijke drift* overgestoken is en het dorp achter zich heeft gelaten. Zachtjes geeft hij Gouverneur de sporen, want zijn rijpaard en hij hebben beide niet veel op met het dorp. Te druk. Gisteren nog vertelde meester Roos dat er al meer dan twintig huizen zijn gebouwd.

Maar hij kan Gouverneur ook weer niet te hard aansporen, al weet hij dat Petronel hem thuis verwacht voor het middageten. Schuilhoek ligt drie uur rijden van Mooirivierdorp af. Hij kan maar niet wennen aan de naam Potchefstroom, die klinkt hem te buitenlands in de oren. Maar hoe de plaats ook mag heten, hij is nog ver van huis, hij kan de bergen nog niet eens zien liggen.

Nadat hij ongeveer een uur gereden heeft, is hij de eerste heuvelruggen gepasseerd en strekt de vruchtbare grasvlakten zich voor hem uit. Rechts, in de verte, ziet hij al de sikkelvormige contouren van de buitenste bergen. Nog maar twee uur naar het oosten over het wagenpad, daarna de korte weg over de berg. Schuilhoek is bijna de laatste boerderij in het berggebied. Met een wagen of met kar en paard moet je het wagenpad blijven volgen, dan door de bergpas en weer terug naar het dal waar Schuilhoek ligt. Men kan alleen maar te voet of te paard de korte weg over de berg nemen, want aan de andere kant storten de steile hellingen

* Een verklarende woordenlijst is achter in het boek opgenomen.

en rotswanden zich als versteende watervallen de diepten van het berglandschap in.

Schuilhoek in de bergen. De boerderij waarvoor hij zes jaar lang heeft moeten knokken om die als *burgerplaats* op zijn naam geregistreerd te krijgen. Daarom moest hij nu in het dorp zijn, om de laatste documenten te ondertekenen.

Het was goed om meester Joachim Roos weer te zien, ook al bracht die hem even in verwarring met het nieuws dat *veldkornet* Buijs een paar maanden daarvoor plotseling was overleden. En of hij, Lourens, geen belangstelling had om eventueel het veldkornetschap van het Berglanddistrict op zich te nemen.

Heeft hij daar belangstelling voor? Hij vraagt het zich af, maar het blijft door zijn hoofd spoken.

Hoe zou Petronel daarover denken?

En Vrijheid? Die zal vast en zeker weer even moeten lachen. Hij zal hem plagend vragen of hij soms gek is geworden om zich met politiek te gaan bemoeien.

In de verte op de vlakke, holt een troep struisvogels voor Gouverneur uit.

En toen kwam gisteren ook nog eens Bêrend Prinsloo kennismaken met Lourens. De Prinsloo's waren uit Natal vertrokken, op de vlucht voor de Engelsen. Ze hadden een poos geleden de aangrenzende boerderij Rietpoort gekocht.

Hij kent de Prinsloo's niet goed, want zij maakten geen deel uit van de *trek* van oom Hendrik Potgieter. Als hij het zich goed herinnert zijn ze ongeveer een week voor *Vegkop* bij het kamp aangekomen en daarna naar Natal vertrokken.

Het zal zo rond tien zijn als Gouverneur uit zichzelf vanaf het wagenpad de richting van de bergen inslaat.

Vanaf dag één werd Lourens als door een magneet naar de bergen getrokken omdat die hem zo aan Kango deden

denken. Het waren de eerste echte bergen geweest die ze gezien hadden nadat de trek destijds de Grootrivier was overgestoken.

Als je uit de richting van het dorp komt, kun je de bergen gemakkelijk onderschatten. Dan zien ze er eerder uit als een reeks heuvelruggen, maar Lourens weet hoe ver dit berglandschap aan de andere kant de diepte ingaat, en dat berg na berg.

‘Halve cirkels, zoals een hoop hoefijzers,’ zo heeft meester Roos het een keer proberen uit te leggen. ‘Een reusachtig hol van een aardvarken,’ ging hij verder toen het leek alsof ze het nog altijd niet begrepen. ‘Als je op de hoogste berg staat, lijken de bergen op halve cirkels alsof een reus daar een paar kampen heeft opgeslagen. Je weet wel: alsof een verwend kind dingen heeft stukgemaakt en her en der omvergegooid.’ Meester had dit gezegd alsof het vroeger een of andere reusachtige krater moest zijn geweest.

Lourens leidt Gouverneur over de dichtstbij gelegen bergrug, en als ze aan de andere kant in de diepte turen, blijft het paard uit zichzelf staan. Alsof hij weet dat je het berglandschap eerst moet groeten voordat je mag afdalen in zijn diepten. Vanaf dit punt strekt het landschap zich naar alle kanten voor hen uit. Nevelige dalen met heuvels en bergtoppen, daarna de volgende berg, vol ravijnen. En daarna, weet hij, de Vaalrivier, die zilveren wurgslang, en nog meer bergen en dalen, wouden, toppen en plateaus.

Zij zijn thuis.

Het dal voor hen is het dal waarin Schuilhoek ligt. Ten zuiden daarvan het weidse, beboste ravijn tussen de bergen, waarin hij voor Petronel en zichzelf op de rand van het vlakke deel een stenen huis gebouwd heeft en waar ze nu alweer twee jaar boeren.

Veel bezitten ze nog niet: een paar schapen, wat runderen, een moestuin bij de waterbron, fruitboompjes en maïs

op het vlakke terrein bij de mond van het ravijn. Kralen van natuurstenen die Vrijheid, Jakob en hij verzameld hebben. Vlak bij de tuin Vrijheids tweekamerhuisje op palen. Aan de andere kant van de kraal de hut van Jakob Afrikaner en zijn kleine vrouwtje en hun drie kinderen.

Langzaam dalen ze af door het dal en dan het ravijn in op weg naar de boerderij.

‘**W**aar is Vrijheid?’ Op Schuilhoek staat Petronel Botha in de overdekte kookhoek met de lange kooklepel in haar hand.

Lourens zet de musket eerst in het geweerrek tegen de omheining van paaltjes voordat hij naar haar kijkt. Een zwarte haarlok hangt over haar slaap, maar hij kan haar gezicht niet zien want ze tuurt strak in het vuur alsof ze diep in gedachten is verzonken. Hij ziet haar slanke lichaam in de lange blauwe jurk met de korte pofmouwen en de witte knoepjes. ‘Hoe kun je nou naar een andere man vragen als je echtgenoot doodmoe thuiskomt van het jachtveld?’ vraagt hij plagend en hij gaat vlak achter haar staan.

Zij geeft geen antwoord en blijft alleen maar in de vlammen staren.

Als hij zijn armen om haar heen slaat leunt ze achterover en legt haar hoofd tegen zijn borst. Hij voelt haar ribben en denkt weer aan dat meisje van vroeger met haar knokige knieën. Nu is zij een vrouw – zijn vrouw.

Hij hoort haar zachtjes snikken. Zij draait zich om in zijn armen en kijkt hem aan. Zij huilt, tranen blinken in haar donkere, verdrietige ogen.

‘Wat is er nou, mijn duikertje?’

‘Ik ben nog steeds niet zwanger.’

Hij legt zijn handen op haar schouders. ‘Wij zijn nog jong,’ zegt hij.

‘Wij zijn al twee jaar getrouwd. Het ziet er naar uit dat ik nooit kinderen van mijzelf zal hebben.’

Zonder te spreken drukt hij haar tegen zich aan. Hij had er ook zo op gehoopt.

‘Vrijheid is bij Jakob,’ antwoordt hij op haar eerste vraag. ‘Ze moeten eerst slachten. Die huid is zeker een zak suiker waard.’

‘Zo, jullie hebben dus iets geschoten?’

‘Een vrouwtjesimpala. Tegen mijn zin, maar ja, onze vleesvoorraad is behoorlijk aan het slinken.’

‘En vergeet niet dat morgen de Prinsloo’s komen.’

‘Daarom heb ik er een geschoten. Daar is Vrijheid.’

De jongeman staat bij de deur en zet zijn Oortman ook in het geweerrek. De donkere kuif hangt over zijn brede voorhoofd. Een beetje verlegen kijkt hij de beide anderen aan, hij heeft het gevoel dat hij even niet gelegen komt. ‘Waarom kijken jullie mij zo aan?’

Zij kijken inderdaad naar hem, naar die grote, stevig gebouwde man die vooraan in de kookhoek staat. Benen iets uit elkaar, de voeten gestoken in de zwarte laarzen die hij, naar verluidt, met een marskramer geruild heeft voor een dierenhuid. Zoals altijd draagt hij zijn vest.

Het vuur knettert, de ketel fluit en ergens in een kraal loeit een kalf.

In eerste instantie zwijgt het drietal. De vrouw met de donkere ogen en de ernstige trek om haar mond. Naast haar de blonde Lourens met zijn blauwe ogen. Hij houdt haar hand vast. Vrijheid in zijn vest van kalfshuid dat meester Roos nog voor hem heeft laten maken in Kango voordat ze gingen trekken. Het vest met de bruine vlekken. Het is moeilijk te zien welke vlekken van het eigenlijke kalf zijn en welke de stille getuigen zijn van alles wat hij heeft meegemaakt.

‘Huil jij, Petronel?’ Vrijheid is dichterbij gekomen.

Zeg dat alsjeblijft niet, denkt Lourens. Vrijheid is dan wel van kleins af aan mijn vriend, maar er zijn zaken tussen een man en zijn vrouw...

‘Weten jullie welke dag het vandaag is?’ Petronel snikt.

‘Volgens mij vrijdag.’ Lourens is blij dat het gesprek nu een andere wending neemt.

‘Ik zou het niet weten,’ mompelt Vrijheid.

‘23 augustus.’

‘Nou en?’ vraagt Vrijheid.

‘Denk eens na,’ dringt ze aan.

‘De dag van onze vlucht,’ schiet het Lourens te binnen.
‘De nacht van de moorden.’

‘Liebenbergskop...’ Het lijkt of Vrijheid rilt.

‘Wij zijn nooit meer teruggegaan,’ zegt Lourens, ‘ook al is Rietpoort zo dichtbij.’

Even lijkt het alsof de herinnering een stortvloed van woorden losmaakt in Petronel.

‘Ik heb mijn moeder zien vallen,’ maar dan kan ze niet verder spreken, ze leunt tegen Lourens.

Lourens drukt Petronel tegen zich aan. Hij herinnert zich de vlammen, de *Matabeel* met zijn hand om Petronels hals. Hij zag alleen zijn hoofd, had niet nagedacht; het leek alsof de geweercolf brak. Hij had haar het donker in geseleurd, tussen de bomen, daar hadden ze zich die nacht verstopt. Lourens kijkt Vrijheid aan. Die staat vlakbij met intens starende groenige ogen. Door de gloed van de vlammen op zijn gezicht herinnert hij zich het vuur. Hij had gedacht dat ze allemaal zouden verbranden, maar het was windstil en het was er te rotsachtig. Hij was languit onder een huifkar gaan liggen totdat de zon opkwam. Pas toen durfde hij om zich heen te kijken; hij had niemand meer levend aangetroffen. Vrijheid wrijft in zijn handen en strekt ze uit naar het vuur. Deze herinneringen waren als een dolk in zijn borst blijven steken. ‘Ik heb de speer uit de borst van Saartje Danster getrokken.’

Lourens draait vlug zijn hoofd van zijn vriend af. ‘Wij waren toen al weg,’ zegt hij zacht.

‘Ik kon jullie niet vinden en ben toen in één keer teruggelopen naar de Vaalrivier waar we eerder met de wagens door de dreef zijn getrokken, maar toen hoorde ik ze vechten bij Koppieskraal. Ik wist dat daar het kamp was van de familie Bronkhorst, dat ook aangevallen werd. Toen ben ik omgedraaid. Ik wist dat jij, als je nog zou leven, de bergen in gevlucht zou zijn. Toen ontdekte ik jullie spoor.’ Hij zwijgt. ‘Tot aan de plek waar we nu staan.’

‘Precies hier,’ weet Lourens.

‘Vandaag precies acht jaar geleden om ongeveer dezelfde tijd.’ Petronel strijkt met haar wang over zijn hemd. ‘Vandaag verlang ik weer naar mijn eigen mensen. De tweeling was nog zo klein.’

In de hoge bomen rondom hen koeren de duiven.

‘Wat is er niet allemaal gebeurd in die acht jaren!’ zegt Lourens.

Petronel legt haar hoofd weer tegen Lourens’ borst aan. ‘Dat gedoe om elkaar te krijgen.’

‘Nu zijn we samen,’ troost Lourens haar.

‘Alleen ik heb nooit meer de liefde gevonden na Saartje Danster.’ Vrijheid gaat zitten.

‘Dat komt nog wel.’ Petronel maakt zich los uit Lourens’ omhelzing, neemt het vaatdoekje van de tafel en tilt het deksel van de zwarte ketel. ‘Herinneren jullie je nog dat gekonkel van Karel en Sophia Kruger om ons drieën uit elkaar te drijven?’

‘Vooral jullie twee,’ valt Vrijheid haar bij.

‘En dat eindeloze gedoe om Schuilhoek op mijn naam geregistreerd te krijgen.’

‘Nu zijn we hier. De trek uit Kango is toch de moeite waard geweest.’

Vrijheid staat op van de stronk.

‘Op een dag als vandaag verlang ik naar mijn ouders en mijn zusjes.’ Petronel houdt haar ogen naar de grond gericht.

Een moment lang is het stil in de kloof waarin Schuilhoek ligt.

‘Wees maar blij dat je weet naar wie je verlangt,’ merkt Vrijheid op.

Lourens kijkt zijn vriend aan. ‘Ik kan me mijn vader nog heel vaag herinneren,’ zegt Lourens en hij gaat op de vouwstoel zitten.

‘Ik heb mijn vader en moeder nooit gekend, ik weet niet eens hoe ze heten.’ Vrijheid duwt een blok hout dieper het vuur in.

‘Mijn vader heeft mij verteld dat mijn moeder bij mijn geboorte is gestorven.’ Lourens kijkt naar de grond. ‘Toen ik groter werd kreeg ik de indruk dat mijn vader dat mij kwalijk nam.’

‘En jouw moeder, Vrijheid, zij was toch een slavin?’ vraagt Petronel.

Vrijheid kijkt eerst Petronel aan en dan Lourens. Ze kennen dat verhaal toch. Waarom dat gezeur over het verleden? ‘Dat klopt, ja,’ zegt hij stug. Kon hij zich maar iets van zijn moeder herinneren. Of van zijn vader. Zijn moeder was al dood voordat hij begreep wat dat betekende. Hij herinnert zich nog vaag de vrouw die voor hem moest zorgen voordat iemand hem naar Stellenbosch had gebracht om hulp te zoeken bij meester Roos.

Petronel geeft niet op: ‘Maar wat ik niet goed meer weet: hoe ben jij in Kango terechtgekomen?’

Gelukkig dat ze ophoudt om over mijn herkomst te praten, denkt Vrijheid. ‘Dat was toch toen oom Coenraad Bekker Meester gevraagd heeft om jullie les te gaan geven. Ik ben toen samen met Meester gekomen.’

‘Toen hebben Bellie en oom Coenraad jou en mij zonder te aarzelen in huis opgenomen,’ zegt Lourens.

‘Jou, Vrijheid, omdat Meester geen vrouw had,’ weet Petronel nog.

Lourens en Vrijheid kijken Petronel zwijgend aan. Ze lijken zich er allebei bewust van dat de ander in gedachten weer op het trekkerspad is. Samen met Hendrik Potgieter vanuit de Kolonie naar hier. Samen naar de plek dicht bij Liebenbergskop waar oom Coenraad, hun pleegvader, is vermoord toen hij hen aan het zoeken was. Kort daarna is Bellie, de vrouw van oom Coenraad, samen met de andere trekkers naar Natal gegaan.

‘Ik ben toch zo benieuwd hoe het met Bellie en haar nieuwe man in Natal gaat,’ zegt Lourens.

‘En met de Steijns.’ Petronel lacht. ‘Weet je nog hoe je me eigenlijk moest komen redden uit de omhelzing van Bijbeltje Steijn?’

‘In het dorp wordt verteld dat de meeste trekkers weer weggaan uit Natal, terug hiernaartoe, nu de Engelsen Natal hebben ingenomen.’

Terwijl hij praat, houdt Lourens zijn ogen behoedzaam op Vrijheid gericht.

‘Ik verlang het meest naar meester Roos,’ zegt Petronel.

‘Hij laat je groeten,’ troost Lourens zijn vrouw. ‘Vanaf het moment dat hij naar Kango is gekomen, is hij altijd goed voor ons alle drie geweest.’

Dat herinnert Petronel zich nog goed. ‘Oom Coenraad heeft hem toen laten komen.’

‘Oom Coenraad en Bellie waren voor Vrijheid en mij de ouders die we nooit gehad hebben.’

Opnieuw schuift er een donkere schaduw over Petronel. ‘Ik kan mij mijn ouders nog zo goed herinneren en hoe lief ze voor mij waren.’ Ze praat half en half tegen zichzelf. ‘Als ze niet waren gaan trekken, hadden ze nu zeker nog geleefd.’

‘Dan had ik jou nooit gehad, mijn liefje.’

Plots staat Jakob aan de deur met een tinnen bordje met donkerrood vlees.

‘Ik kom de lever brengen,’ zegt hij.

‘Hoe is het vlees, Jakob?’ Petronel neemt het bordje aan van de kleine man met de dunne krulletjesbaard.

‘Het is mooi vlees, mooi.’ Hij strijkt met zijn rechterhand over zijn grijzende haar.

‘Weet jij nog hoe jij bij Coenraad en Bellie terecht bent gekomen, Jakob?’ vraagt Lourens.

‘Ik ben toch geboren bij *oubaas* Bekker, mijn vader was een van zijn slaven.’

‘Heb jij je vader gekend?’ reageert Vrijheid.

‘Natuurlijk, hij heeft ons verteld dat *oubaas* Coenraad hem op het marktplein in de *Kaap* onder de *slavenboom* gekocht heeft toen hij nog een klein jochie was.’

‘En jouw moeder?’

‘Nee, die heb ik maar heel eventjes gekend. Ze kwam uit een van de dorpen. Toen ze ons vertelden dat wij slaven vrij waren, ben ik gebleven. Ik had immers nooit een ander huis gekend en Coenraad had een *achterrijder* nodig.’

Jakob kijkt naar de grond. ‘En daarna heeft Bellie mij hier bij jullie achtergelaten.’

‘Ik moet gaan kijken of de kampeerplek voor de Prinsloo’s in orde is,’ schiet het Lourens ineens te binnen. ‘Hebben jullie hout gebracht, Jakob?’

‘Genoeg,’ zegt Jakob.

‘Zijn dat die nieuwe mensen van Rietpoort?’ vraagt Vrijheid. ‘Die ken ik eigenlijk niet.’

‘Zij komen uit Natal.’

‘Gaan jullie maar,’ vindt Vrijheid. ‘Mijn hoofd staat niet zo naar vreemde mensen.’

‘Als ik mij goed herinner, hebben de Prinsloo’s ook een dochter,’ zegt Petronel spottend.

‘Ja, een knappe,’ merkt Lourens op.

2

‘Jij heet toch Vrijheid?’
‘Die naam heb ik zelf bedacht, ik kon niet goed horen wat die ouwe zei toen ik gedoopt werd,’ mompelt hij doodgemoedereerd. Aan haar zachte stem te horen moest ze wel mooi zijn, maar hij verwachtte niet zo’n rank meisje te zien. Ineens is hij zich bewust van zijn antwoord. Zij zal wel denken dat hij niet goed bij zijn hoofd is. Zij kijkt hem echter recht in de ogen, bijna alsof ze hem uitdaagt om haar aan te raken. Maar daar waagt hij zich niet aan, want zij doet hem denken aan zo’n porseleinen popje. Zoiets als dat roomkleurige popje van Bellie Bekker dat ze de hele trek met zich meegedragen had, ingepakt in linnen. Zijn handen voelen veel te groot aan, zijn lichaam enorm naast dat breekbare wezentje. Hij kan haar slechts zwijgend aanstaren.

‘Is het hier bij jullie altijd zo mooi?’ Ze kijkt dromerig over het nevelige dal.

‘In de zomer is het mooier. In de winter is alles alleen maar geel, vooral nu in augustus. Elke dag bidden we om regen zodat de velden geen vlam vatten. Wij hebben Schuilhoek speciaal uitgekozen, Petronel, Lourens en ik.’

Samen kijken ze neer op het dal dat zich voor hen naar het noorden en het oosten uitstrekt tussen de bergen. Door de vroege ochtendzon lijkt het nog geler, maar het is een teder geel. Het lange gras buigt biddend in een zachte bries. Achter hen in het ravijn fluit een fazant.

‘Elandantilopen,’ zegt ze opgewonden en wijst naar de voet van de hoge heuvel rechts van hen.

‘Ze zijn mooi,’ antwoordt hij, maar hij blijft naar haar kijken. Het is duidelijk dat ze dat niet in de gaten heeft.

‘Toen we gisteren aankwamen, zag ik hoeveel wild er in dit dal is.’ Even zwijgt ze en kijkt naar een paar hartenbeesten die dichterbij staan te grazen, en dan vraagt ze: ‘Hoe komt het dat mensen ze eeuwig en altijd willen doodschieten? Ze zijn zo prachtig.’

‘Eet jij biltong?’ schertst hij.

‘Natuurlijk.’

Verbeeldt hij het zich of is ze een moment geïrriteerd? Dus dit is die knappe Prinsloo over wie Lourens het gisteren had – hij heeft beslist niet overdreven! Lourens had gisteren toch gezegd dat hij oom Bêrend Prinsloo en zijn gezin verwachtte, die nieuwe bewoners van Rietpoort, de dichtstbijzijnde boerderij, gelegen op de vlakte aan de overkant van de Vaalrivier. Ze zijn op de terugweg van Mooirivierdorp. Ze blijven maar een of twee nachten want oom Bêrend zei dat hij zijn smidse niet langer alleen kan laten. Hij is de enige *grofsmid* in het hele district.

Voor zover Vrijheid weet, is het meisje het jongste Prinslookind. Als hij zich goed herinnert, is zij een nakomertje, veel jonger dan haar drie broers. Er wordt wel gezegd dat haar oudste broer haar vader zou kunnen zijn. Vrijheid herinnert zich de Prinsloo’s nog vaag van de trek, maar hij weet niet helemaal zeker hoe dat gezin is samengesteld, want ze waren pas voor Vegkop bij de trek aangekomen. Daarna zijn ze naar Natal gegaan.

De derde broer, Bennie, is naar men zegt niet helemaal goed bij zijn hoofd. Vrijheid zou willen dat hij zich haar naam herinnerde. Martha of Maria of zoiets.

‘Hoe heet jij?’ vraagt hij omdat hij bang is dat ze weggaat en hij wil naar haar blijven kijken.

Haar antwoord komt spontaan: ‘Mijn broers noemen mij Zusje.’ Ze glimlacht. ‘Ik hoop niet dat jij mij ook Zusje

wilt noemen. Mijn naam is eigenlijk Margaretha Heleentje Prinsloo.’

‘Aangenaam kennis te maken, Margaretha Heleentje Prinsloo.’ Hij steekt zijn hand uit. Wat lijkt haar handje klein als hij zijn vingers eromheen vouwt.

‘Zeg maar Magriet, en ja, jij heet Vrijheid, dat weet ik al.’

‘Ik wilde je nog vragen hoe jij mijn naam kent.’

‘Ik heb jou gezien bij Vegkop.’

‘Vegkop. Toen de Matabelen ons bijna hadden teruggejaagd naar de Kolonie? Dat is acht jaar geleden.’

‘Ja, ik weet het, ik was nog klein, nauwelijks tien, maar ik herinner mij jou.’

‘Hoe kun je je mij nou herinneren? Ik herinner me geen mens meer, ik weet alleen nog hoe bang ik was en hoe heet de lopen van de geweren waren geworden. Soms hoor ik in mijn dromen nog dat verschrikkelijke geschreeuw van de vijand.’

‘Jij maakte op mij geen angstige indruk, jij bent blijven schieten telkens wanneer een van de vrouwen jou een geweer aanreikte.’

‘Als je vecht denk je niet na.’ Hij vergaapt zich aan de glans van de ochtendzon die schittert op de lange donkere vlecht die over haar schouder hangt.

‘Ik vergeet nooit echt wat mij bang maakt, en ik weet nog heel goed dat jij aan de ene kant naast meester Joachim Roos op zijn blauwe wagen stond met jullie geweren op de huif. Lourens Botha stond aan de andere kant van Meester. Jullie zijn aan een stuk door blijven schieten.’

‘Gelukkig was iedereen toen al in het kamp.’

‘Gelukkig? Weet jij hoe het voelt om midden in het kamp tussen de wagens te zitten en niet naar buiten te kunnen kijken? Je zag alleen de ruggen van de mannen die gebogen over de huiven stonden. En de vrouwen met laadstokken die vliegensvlug het kruit in de lopen aanstampten. Je zou

het liefst je oren dicht willen stoppen tegen dat lawaai. Ik weet alles nog als de dag van gisteren.'

'Hoe kun je dat zo goed onthouden?' Hij lacht.

Zij antwoordt niet meteen, met haar rechterhand schermt ze haar ogen af tegen de zon. Ze kijkt aandachtig naar de elandantilopen die in het niets lijken te zweven in het hoge gras. Weer kijkt hij naar het meisje. Ze is mooi, met haar hoge jukbeenderen. Zij lijkt slank in de lange witte jurk die tot op haar voeten valt; onder de zoom is alleen de punt van een ruwleren schoen te zien. Een linnen halsdoek. Ze heeft haar kapje afgedaan en draait het aan het lint rond om haar linkerwijsvinger, in gedachten verzonken. Hij zou haar willen aanraken. Hij zou met zijn twee handen haar taille helemaal kunnen omvatten. Je moet haar voorzichtig aanraken, ze kan breken.

'Mijn moeder heeft die avond aan mijn vader gevraagd waarom ze jou ook een geweer hadden gegeven,' zegt ze en kijkt hem aan.

'Ik heb mijn eigen geweer.' Waarom zou hij geen eigen geweer hebben? Hij is een man van vierentwintig, ook al is het niet duidelijk of hij een echte burger is. Niemand wil daarover open met hem praten. Zelfs zijn boezemvriend Lourens niet.

Moet hij haar nu vertellen wat er in zijn hoofd omgaat? Misschien dat ze hem dan verkeerd begrijpt en ervandoor gaat. Misschien geeft ze hem wel een antwoord dat hij niet wil horen. Hij probeert het gesprek in een andere richting te sturen. 'Ik zou in ieder geval geholpen hebben bij het schieten.'

Zij blijft hem alleen maar vragend aankijken totdat hij slecht op zijn gemak zegt: 'Zij hebben Saartje Danster bij Liebenbergskop vermoord.'

'Zij?'

'De Matabelen.'

‘Saartje Danster?’

‘Een vrouw van wie ik hield.’

‘Het spijt me, ik praat ook altijd als een kip zonder kop. Ik had dat niet mogen vragen.’ Hij kijkt naar de twee vingers die zij op zijn pols legt. ‘En nu wonen wij aan de voet van dat heuveltje,’ zegt ze.

‘Het is acht jaar geleden,’ troost hij haar.

‘Hoe oud was jij toen?’

‘Zestien.’

‘Dan begrijp ik dat jij bij Vegkop gevochten hebt.’

‘Waarom denk je dat jouw moeder zo’n vraag gesteld heeft?’

‘Voor mij was dat ook een vreemde vraag, want Lourens was jonger dan jij en over hem heeft ze niets gezegd.’

‘Waarom niet?’ vraagt hij, ook al weet hij uit ervaring welk antwoord hij kan verwachten.

Zij antwoordt kortaf, zachtjes, alsof ze weet dat die woorden hem pijn kunnen doen: ‘Mijn moeder zei dat jij niet een van ons bent.’

Hij blijft haar aankijken en zegt alleen: ‘Meester Roos had gezegd dat ik *de snaphaan* moest nemen.’

‘Dat zou ik ook gedaan hebben als ik jou was geweest.’

‘Meester zei dat ik ook moest schieten omdat er niet genoeg weerbare mannen waren. Wij waren slechts met dertig man en zij waren met duizenden.’

‘Daarom herinner ik mij jou nog, je bent de hele tijd blijven schieten. Net zoals de andere mannen.’

Hij beeldt het zich vast in, maar het lijkt alsof ze weer haar slanke hand naar hem uitstrekt. Misschien wil hij het alleen maar. Toch raakt ze vluchtig zijn arm aan. ‘Jij bent dapper.’ Hij ziet dat ze bijna zwarte ogen heeft. ‘Net als die anderen,’ herhaalt ze en opnieuw kijkt ze naar de wilde dieren beneden hen.

‘En wat heeft jouw vader toen gezegd?’ Hij realiseert zich

hoe gespannen hij haar antwoord afwacht.

‘Mijn vader heeft gezegd dat meester Roos tegen veldkornet Du Plessis heeft gezegd, dat het niet het moment is om te bekvechten over afkomst als de inlandse volkeren op hen afstormen. Op dat moment begreep ik dat niet, maar later heb ik hem om uitleg gevraagd. Hij zei dat wij, als we altijd eerst willen uitzoeken wie iemands voorouders zijn, in dit land maar bitter weinig met elkaar zouden praten.’ Weer rilt ze even, verplaatst haar voeten en veegt de lange vlecht terug over haar schouder. Dan gaat ze verder: ‘Mijn moeder zei toen dat mijn vader uit zijn nek zwamde, dat hij niet nadacht voordat hij wat zei.’ Ze lacht eventjes. ‘Ik heb me toen nog afgevraagd hoe het zou zijn als iemand uit zijn nek praat.’

‘En jij?’ vraagt hij alsof hij haar laatste opmerking niet gehoord heeft.

‘Wat maakt het uit waar iemand vandaan komt? Jij bent wie je bent. Ik heb mijn oma of opa niet gekozen en ik kan toch moeilijk kwaad zijn op de Here over iets wat ik niet ben.’ Zij glimlacht. ‘En al helemaal niet op mijn moeder.’

Even lacht hij opgelucht en ziet hoe zij over het dal tuurt. En hij kijkt naar haar alsof hij daar nooit genoeg van zal krijgen.

3

Vrijheid voelt dat hij bijna ongegeneerd lang naar Magriet staat te staren. Daarom kijkt hij ook in de diepte alsof hij die pas voor de eerste keer ziet. De bergkloof die hem nooit zal gaan vervelen ligt aan hun voeten zoals de uitgestrekte hand van een grote man: het glinsterende riviertje kronkelt zoals de levenslijn over de palm, de heuvelruggen zijn als eelt, en de bergen de veilige vingers die hen omvatten.

‘Nu begrijp ik pas waarom ze ons district het Bergland-district noemen,’ zegt ze, in gedachten verzonken. ‘Vanaf Mooirivierdorp waar we gisteren zijn vertrokken, ligt het district erbij als de soepkom van een reus, tot aan de andere kant naar Rietpoort toe en ook deze kant uit.’

Hij lacht. ‘En de bergen zijn de stukken brood in dat soepbord.’

Het Berglanddistrict met de Vaalrivier die er als een sikkeldoorheen stroomt. Als hij het zich goed herinnert, heeft Lourens verteld dat hun district groot is, minstens een stuk of twaalf boerderijen. Rietpoort, had Lourens gisteren verteld, behoort ook nog tot het Berglanddistrict, al ligt het niet meer in de bergen. Lourens zal het wel weten, want hij denkt erover om zich verkiesbaar te stellen nu de veldkornet van het district overleden is. Veldkornet Lourens van het district in de bergen, denkt Vrijheid. Dat klinkt tamelijk belangrijk.

‘Word je nou niet bang tussen zo veel bergen?’ dwingt ze hem het gesprek te hervatten.

‘Hoe kun je nou bang zijn, de kloof geeft immers bescherming.’

‘Het voelt beklemmend aan,’ geeft ze toe, ‘je kunt geen kant uit vluchten.’

‘Je hebt honderden spleten en kloven in het Bergland.’ Hij lacht. ‘Waarvoor zou je willen vluchten?’

‘Misschien wel voor jou.’ Zij glimlacht en er staat spot in haar mooie ogen. ‘Wij zijn geen kinderen meer.’

Hij is te verlegen om zelfs maar een antwoord te bedenken. Dit sierlijke meisje brengt hem danig van zijn stuk. ‘In Kango zijn wij tussen de bergen opgegroeid,’ zegt hij uiteindelijk.

‘Ik herinner mij alleen de vlaktes van de Grote Karoo – maar dat is ook al zo lang geleden.’

‘Zusje! Grieta!’ De stem slaat over van ongeduld.

Nu ziet Vrijheid hem tussen de bomen door aan komen lopen, die lompe figuur die zijn hoed tot over zijn grote oren heeft getrokken, de slappe rand hangt als een lap om zijn gezicht. ‘Je moet van moeder onmiddellijk naar de wagen komen.’

Nu herkent Vrijheid hem. Haar jongste broer, maar hij moet wel heel wat jaren ouder zijn dan zij, zelfs een paar jaar ouder dan hijzelf.

‘Ik kom eraan, broertje,’ en zachtjes tegen Vrijheid: ‘Dat is mijn jongste broer, Bennie.’ En dan nog zachter: ‘Zie ik je nog eens?’

‘Dat hoop ik,’ antwoordt hij gehaast.

Terwijl ze weglopen, hoort hij de zware stem van Bennie Prinsloo. ‘Wat sta je daar weer te praten met dat werkvolk?’

‘Hij is geen werkvolk, het is Vrijheid. Die ken je toch wel?’

‘Hij heeft niet eens een achternaam. Moeder zegt dat hij niet een van ons is,’ bromt hij terwijl ze dieper de kloof in lopen in de richting van het huis waar hun wagen uitgespannen staat onder de hoge vuilbomen.

Vrijheid blijft staan. Hij hoort hen nog wel praten, maar

kan niet verstaan wat ze zeggen. Magriet Prinsloo, denkt hij, zal hij niet snel weer te zien krijgen.

De elandantilopen zijn in nevels gehuld. Of ligt dat aan zijn ogen?

Hij voelt dat bekende vurige gevoel van opstand weer in zich opborrelen als misselijkheid. Hoe had ze het ook alweer gezegd? Ze kon toch niet kwaad worden op haar oma.

Is het een zonde om een slavin als moeder te hebben? Is het mijn schuld dat ik geen achternaam heb? Ook al heb ik met hen gevochten bij Vegkop?

Hij schopt zijn frustratie van zich af tegen een graspol, de wind blaast het stof van hem af...

Wind?

Het waait steviger dan eerst. Uit het westen. Is dit weer die normale droge augustuswind? Hij kijkt naar de berg ten westen van het ravijn. Geen wolk te bekennen. Zo is het toch?

De wind is de partner van het vuur.

Vrijheid blijft strak naar de bergtop kijken. Verbeeldt hij het zich of hangt er een lichte mist over de berg? Onder in het dal heeft de wind de mist verdreven. De elandantilopen drommen samen, snuivend tegen de wind in. Hij kijkt opnieuw naar de berg.

Vogels vliegen angstig voorbij.

Ver weg dondert het, dan schuift er aarzelend een donkere wolk voor de berg.

Regen?

Schuilhoek, 1844. Vrijheid en Magriet kijken uit over het wuivende veld dat zich tussen de bergen uitstrekt. Hier ligt hun toekomst samen, hier, op deze ongerepte nieuwe plek. De twee jonge geliefden weten nog niet dat de grootste hindernissen op de weg naar hun hart gelegen zijn in hun eigen bloed.

Als de wind draait volgt het spoor van de eerste Voortrekkers op hun weg naar het onbekende, en vertelt een verhaal dat als een wilde bessenstruik opbloeit uit de harde grond van Zuid-Afrika.

Een prachtig sfeervol Zuid-Afrikaans verhaal,
gebaseerd op historische feiten.

HANS DU PLESSIS is doctor in de Afrikaanse Taalkunde. Hij publiceerde enkele dichtbundels, jeugdboeken en romans. Bij Mozaïek verscheen ook zijn roman *Op weg naar Schuilhoek*. *Als de wind draait* is daarop een vervolg, hoewel beide romans ook uitstekend als zelfstandige romans gelezen kunnen worden.

‘Een meeslepend verhaal over de tijd van de Grote Trek in Zuid-Afrika. Een prachtige roman, die smaakt naar meer. Ik mag hopen dat het niet bij dit debuut in Nederland blijft.’
– *Nederlands Dagblad* over *Op weg naar Schuilhoek*

NUR 342
www.uitgeverijmozaiek.nl

ISBN 978-90-239-9691-0

9 789023 996910